

FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ VÝSLEDKY ŽÁKŮ STŘEDOŠKOLSKÝCH PROGRAMŮ. VLIV KULTURY AKADEMICKÉ MARNOSTI A AKADEMICKÉHO OPTIMISMU

FACTORS INFLUENCING THE RESULTS OF SECONDARY SCHOOL STUDENTS. INFLUENCE OF FUTILITY CULTURE AND ACADEMIC OPTIMISM

Jana Straková, Petr Soukup, Jaroslava Simonová

Klíčová slova: *středoškolské vzdělávání, akademická marnost, akademický optimismus, strukturní modelování*

Keywords: *upper secondary education, academic futility, academic optimism, structural equation modeling*

Cíle v ČJ

Výzkumy ukazují, že žáci odborných středoškolských programů mají horší výsledky než žáci všeobecných programů i tehdy, když zohledníme jejich vstupní výsledky a rodinné zázemí. Možné příčiny lze hledat v klimatu školy. V této studii je klima školy, respektive třídy operacionalizováno prostřednictvím akademické marnosti a akademického optimismu. Zkoumáme, zda pocit akademické marnosti žáků a akademický optimismus jejich učitelů ovlivňují výsledky žáků 3. ročníků gymnaziálního a odborného studia v matematice a ve čtenářské gramotnosti, zohledníme-li rodinné zázemí a vstupní vědomosti.

Teoretická východiska v ČJ

Pocit akademické marnosti charakterizuje víru žáka v to, že je schopen ovlivnit své fungování v rámci vzdělávacího systému. Silný pocit akademické marnosti znamená, že žák věří, že nemůže nikterak ovlivnit svůj školní úspěch. Původní koncept navržený Brookoverem a Schneiderem v roce 1975 obsahoval 3 dimenze: akademickou marnost vnímanou samotným žákem, pociťovanou od spolužáků a pociťovanou od učitelů. Van Houtte a Stevens (2008) zkoumali rozdíly mezi středními školami poskytujícími všeobecné a odborné vzdělávání

v Belgii s využitím pouze první dimenze, tedy pocitu akademické marnosti vnímané samotným žákem. Koncept akademického optimismu vychází z pozitivní psychologie. Je to latentní konstrukt charakterizující přístup učitelů k jejich práci, který zahrnuje tři úzce související koncepty – pocit vnímané účinnosti, důvěru v žáky a jejich rodiče a zaměření učitelů na vytvoření pozitivního a náročného akademického prostředí pro svěřené žáky (např. Hoy, Tarter a Woolfolk Hoy, 2006).

Metodologie v ČJ

Analýza byla provedena na souboru 2846 žáků ze 143 tříd v 79 školách, kteří se zúčastnili šetření na počátku středoškolského studia v roce 2016 a potom opět v polovině 3. ročníku na přelomu let 2018 a 2019. Žáci byli testováni v matematice a ve čtenářské gramotnosti a vyplňovali dotazníky mapující rodinné zázemí, postoje a školní zkušenosti. V roce 2018 byli dotazováni rovněž jejich učitelé. Souvislosti mezi výsledkem ve 3. ročníku, výsledkem v 1. ročníku, rodinným zázemím a klimatem třídy byly zkoumány prostřednictvím dvouúrovňového modelování v programu MPlus (úroveň žáka a úroveň třídy).

Závěry v ČJ

Výsledky ukázaly, že třídní klima, které bylo charakterizováno socioekonomickým složením žáků třídy (úhrnný socioekonomický status), jejich studijní úrovní (souhrnný výsledek v testu v 1. ročníku), kulturou akademické marnosti a akademickým optimismem jejich učitelů, se uplatňuje odlišně v obou sledovaných předmětech. Zatímco v matematice je nejdůležitějším prediktorem výsledku studijní úroveň třídy (ovlivňovaná rovněž kulturou akademické marnosti), ve čtenářské gramotnosti se uplatňuje socioekonomický status a kultura akademické marnosti. Akademický optimismus učitelů výsledky neovlivňuje.

Souhrn příspěvku v AJ

Research shows that pupils in vocational programs have worse results than pupils in general programs, even if their initial results and family background are taken into account. Researchers see the possible causes in the school climate. In this article, the school climate is operationalized through a culture of academic futility and academic optimism. We examine whether the culture of academic futility and academic optimism affects the performance

of third-year students of grammar schools, and secondary vocational schools in mathematics and reading literacy, taking into account their family background and initial knowledge. The analysis using multi-level modeling is performed on a set of 2846 pupils from 143 classes in 79 schools who were administered tests and questionnaires at the beginning of secondary school and then again in the middle of the third year. The results confirm the effect of academic futility on student achievement and show slight differences for both subjects.

Bibliografie

- Van Houtte, M., & Stevens, P. A. J. (2008). Sense of Futility: The missing link between track position and self-reported school misconduct. *Youth and Society*, 40 (2), 245-64.
- Hoy, W. K., Tarter, C. J., & Woolfolk Hoy, A. (2006). Academic Optimism of Schools: A Force for Student Achievement. *American Educational Research Journal*, 43(3), 425-446.
- Van de Werfhorst, H. G., & Mijs, J. J. (2010). Achievement inequality and the institutional structure of educational systems. A comparative perspective. *Annual Review of Sociology*, 36, 407-428.